

Sygn. akt **III APa 17/22**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Wiesława Stachowiak

Protokolant: Beata Tonak

po rozpoznaniu w dniu 9 stycznia 2024 r. w Poznaniu

sprawę z powództwa (...) sp. z o.o. w C.

przeciwko Z. N.

o uchylenie obowiązku zapłaty renty

oraz z powództwa wzajemnego Z. N.

przeciwko (...) sp. z o.o. w C.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego – powoda wzajemnego Z. N.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 8 listopada 2022 r. sygn. akt IV P 20/21

1. oddala apelację;

2. zasądza od pozwanego (powoda wzajemnego) Z. N. na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) (...) sp. z o.o. w C. kwotę 1015 zł (tysiąc piętnaście złotych) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach procesu do dnia zapłaty tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, oddalając wniosek w pozostałym zakresie.

	Wiesława Stachowiak	
--	---------------------	--

UZASADNIENIE

Powód (pozwany wzajemny) (...) **spółka z o.o. z siedzibą w C.** (zwany dalej: spółką, R.) wniósł pozew o uchylenie obowiązku płacenia renty ustanowionej na rzecz pozwanego (powoda wzajemnego) **Z. N.** wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 21.09.2000 r., w sprawie o sygn. akt III APa 52/00 oraz podwyższonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z 02.07.2003 r., w sprawie o sygn. akt IV P 430/03, od 01.10.2021 r., domagając się także zasądzenia od Z. N. na rzecz spółki kosztów zastępstwa procesowego według.

W uzasadnieniu spółka opisała okoliczności, w których doszło do zasądzenia na rzecz Z. N. renty wyrównawczej, po czym stwierdziła, że 01.10.2021 r. ukończył on 65 lat, w związku z czym nabył prawo do emerytury. W konsekwencji osiągnięcia wieku emerytalnego, zdaniem spółki, nastąpiła zmiana stosunków, uzasadniająca obniżenie renty (art. 907 § 2 k.c.). Dodatkowo R. podniosła, że w wyniku oddziaływania choroby zawodowej Z. N. stał się jedynie częściowo niezdolny do pracy, a mimo to nie podjął zatrudnienia, choć miał faktyczną możliwość zarobkowania.

W odpowiedzi na pozew pozwany (powód wzajemny) Z. N. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od spółki na rzecz pozwanego kosztów procesu. Przedstawił przebieg zakończonych postępowań w sprawie o rentę, podkreślając, że sądy przyznające mu rentę wyrównawczą nie ograniczyły czasu wypłaty tego świadczenia do momentu osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego. Na poparcie swojego stanowiska powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wywodził, że w związku z pobieraniem świadczenia emerytalnego nie zaszła zmiana stosunków w myśl art. 907 § 2 k.c. Stwierdził też, że nie uchylał się od pracy przez cały okres pobierania renty, ponieważ współpracował z żoną przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Następnie Z. N. wniósł powództwo wzajemne, domagając się od spółki:

1. podwyższenia przyznanej mu renty wyrównawczej począwszy od 01.12.2018 r. do listopada 2021 r. do kwot podanych w pozwie wzajemnym i zasądzenia, tytułem skapitalizowanej renty, za ww. okres, kwoty łącznej w wysokości 48 647,55 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi od dnia uprawomocnienia wyroku wydanego w przedmiotowej sprawie do dnia zapłaty;
2. podwyższenia renty wyrównawczej na przyszłość do kwoty 3 344,46 zł miesięcznie, płatnej począwszy od 01.12.2021 r. do 10 dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w przypadku opóźnienia w płatności każdego świadczenia oraz zobowiązanie R. do corocznej waloryzacji renty wyrównawczej o wskaźnik inflacji podany przez urząd statystyczny w październiku każdego roku w stosunku do października poprzedniego roku;
3. wypłacenia mu przez spółkę zadośćuczynienia w wysokości 5 000 zł w myśl art. 445 k.c. za cierpienia psychiczne i fizyczne doznawane w związku z chorobą zawodową trwającą ok. 27 lat;
4. zasądzenie od spółki kosztów procesu.

W uzasadnieniu Z. N. odniósł się do metody wyliczenia renty wyrównawczej, stwierdzając, że sąd rozpoznający kolejną sprawę dotyczącą renty z tytułu tego samego wypadku przy pracy jest związany sposobem obliczania renty zastosowanym przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 21.09.2000 r., czyli z uwzględnieniem wynagrodzenia brutto.

Uzasadniając żądanie podwyższenia renty na przyszłość, Z. N. stwierdził, że nastąpiła znacząca zmiana stosunków, polegająca na tym, że w związku z przyznaniem emerytury, ZUS obniżył wysokość renty z tytułu niezdolności do pracy.

Uzasadniając żądanie zadośćuczynienia, opisano dolegliwości wynikające z astmy oskrzelowej i chorób powiązanych.

W odpowiedzi na pozew wzajemny R. wniosła o odrzucenie pozwu wzajemnego w części obejmującej zadośćuczynienie w kwocie 5.000 zł, a w pozostałym zakresie o oddalenie powództwa wzajemnego w całości, a także o zasądzenie od Z. N. kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2022r., w sprawie IV P 20/21, Sąd Okręgowy w Poznaniu:

I. uchylił z dniem 1 października 2021 r. obowiązek powoda (pozwanego wzajemnego) (...) spółka z o.o. z s. w C. zapłaty pozwanemu (powodowi wzajemnemu) Z. N. renty wyrównawczej zasądzonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 września 2000 r. (sygn. akt III APa 52/00), podwyższonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z dnia 2 lipca 2003 r. (sygn. akt IV P 430/03);

II. odrzucił pozew wzajemny wniesiony przez pozwanego (powoda wzajemnego) Z. N. przeciwko powodowi (pozwanemu wzajemnemu) (...) spółka z o.o. z s. w C. w części dotyczącej podwyższenia renty wyrównawczej zasądzonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 września 2000 r. (sygn. akt III APa 52/00), podwyższonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z dnia 2 lipca 2003 r. (sygn. akt IV P 430/03) za okres od 1 grudnia 2018 r. do 28 lutego 2021 r.;

III. oddalił powództwo wzajemne w pozostałej części;

IV. zasądził od pozwanego (powoda wzajemnego) Z. N. na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) (...) spółka z o.o. z s. w C. kwotę 5.500 zł. tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia:

Powód (pozwany wzajemny) (...) sp. z o.o. z siedzibą w C. prowadzi działalność gospodarczą, której przedmiotem jest produkcja wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych.

Pozwany (powód wzajemny) Z. N. był zatrudniony w R. na podstawie umowy o pracę w okresie od 01.09.1985 r. do 03.01.1996 r. na stanowisku laboranta brygadzysty.

Decyzją z 22.10.1996 r. Państwowy Terenowy Inspektorat Sanitarny w S. stwierdził u Z. N. chorobę zawodową – astmę oskrzelową.

Orzeczeniem z 27.01.1997 r. Obwodowa Komisja Lekarska ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia w Z. zaliczyła Z. N. do III grupy inwalidów w związku z chorobą zawodową.

Z. N. od 04.01.1996 r. pobierał rentę trzeciej grupy inwalidów w związku z chorobą zawodową, a następnie, do chwili obecnej rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową. Miesięczna wysokość świadczenia przed 1.10.2021 r. wynosiła 1543,84 zł.

Od 12.03.1998 r. Z. N. był zarejestrowany w urzędzie pracy jako poszukujący pracy.

Od tamtej pory nie był nigdzie zatrudniony w ramach stosunku pracy.

Wyrokiem z dnia 06.03.2000 r., w sprawie o sygn. akt IV P 89/97 o rentę wyrównawczą i zadośćuczynienie z tytułu choroby zawodowej, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze uwzględnił częściowo powództwo Z. N. i zasądził od spółki na jego rzecz kwotę 13 709 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 3 000 zł tytułem zwrotu kosztów leczenia.

Oddalając powództwo co do renty wyrównawczej Sąd Okręgowy wywiódł, że roszczenie powoda w tym zakresie byłoby uzasadnione, gdyby renta uzupełniająca oraz zarobki, które powód mógłby osiągnąć dzięki zachowanej częściowo zdolności do zatrudnienia, były w sumie niższe niż hipotetycznie wyliczone wynagrodzenie w pozwanej. Powód natomiast nie wykorzystał zachowanej zdolności do pracy. Mimo obiektywnie istniejących możliwości nie minimalizował negatywnych skutków utraty zatrudnienia. Powód jest pełnomocnikiem swojej żony, prowadzącej działalność gospodarczą, z której też osiąga dochody, co pozwala uznać, że jest gotowy do prowadzenia działalności gospodarczej.

Wyrokiem z 21.09.2000 r., sygn. akt III APa 52/00, wydanym na skutek apelacji wniesionych przez obie strony, Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że:

– oddalił powództwo o zadośćuczynienie;

– zasądził od spółki na rzecz powoda kwotę 39 075,18 zł tytułem skapitalizowanej renty za okres od 01.01.1996 r. do 31.12.1999 r. z ustawowymi odsetkami od 10.11.1997 r. oraz rentę wyrównawczą płatną miesięcznie do 10 dnia każdego

miesiąca w kwocie po 1 295 zł począwszy od 01.01.2000 r. z ustawowymi odsetkami w przypadku zwłoki w płatności każdego świadczenia;

– zasądził od spółki na rzecz powoda kwotę 1 954 zł tytułem zwrotu kosztów leczenia z ustawowymi odsetkami od 10.09.1997 r.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że ustalenie o istnieniu u powoda jedynie częściowej niezdolności do pracy nie wyklucza prawa do renty wyrównawczej.

Jednocześnie, zdaniem Sądu Apelacyjnego, powód nie uwzględnił faktu, że jego zdolność do pracy jest jedynie ograniczona, a nie całkowicie wykluczona. Nie wziął również pod uwagę swoich możliwości zarobkowych, które w istocie są znaczne. Powód powinien wykorzystać te możliwości zarobkowe i okoliczności te muszą być uwzględnione przy ocenie roszczenia o rentę uzupełniającą. Opierając się na powyższych argumentach Sąd Apelacyjny uznał, że rzeczywistą utratę pracy w laboratorium zrekompensuje połowa żądanej kwoty. Powód bowiem, nie wykorzystując istniejących możliwości zarobkowych, sam przyczynia się do powstania szkody.

Uwzględniając powództwa co do renty, Sąd Apelacyjny przyjął wyliczenia powoda w relacji do średnich zarobków w spółce (3 060,60 zł x 1,04), uzyskując kwotę 3183,02 zł. Od tej wartości odjęto rentę inwalidzką w wysokości 593,10 zł, co daje kwotę 2589,92 zł. Połowa tej kwoty stanowi zasądzoną rentę wyrównawczą.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny w Poznaniu uznał, że brak jest podstaw dla uznania zasadności roszczenia o zadośćuczynienie. Sąd Apelacyjny wywiódł, że zadośćuczynienie ma na celu zrekompensowanie doznanego krzywdy. Jego wysokość zależy od stopnia winy sprawcy szkody, następstw zawnionego działania, cierpień fizycznych i psychicznych pokrzywdzonego. Powód otrzymał jednorazowe odszkodowanie, które zdaniem Sądu Apelacyjnego stanowi wystarczającą rekompensatę za krzywdę doznana wskutek choroby zawodowej. Dodatkowa kwota z tego tytułu mogłaby być uzasadniona jedynie przy wysokim stopniu winy pracodawcy, co nie zostało wykazane w procesie oraz rozmiarze poniesionej krzywdy co należy odnieść do skutków choroby zawodowej.

Prawomocnym wyrokiem z 02.07.2003 r., sygn. akt IV P 430/03, Sąd Rejonowy w Świebodzinie, w sprawie z powództwa Z. N. przeciwko spółce o podwyższenie renty wyrównawczej i zapłatę oraz z powództwa spółki przeciwko powodowi o obniżenie renty wyrównawczej:

– zasądził od pozwanej spółki na rzecz powoda kwotę 1 963,65 zł tytułem skapitalizowanej kwoty renty wyrównawczej za okres od 01.03.2002 r. do 30.06.2003 r. z ustawowymi odsetkami od 01.07.2003 r.;

– podwyższył rentę wyrównawczą zasądzoną wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 21.09.2000 r. z kwoty po 1 295 zł do kwoty po 1 426 zł, płatnej począwszy od 01.07.2003 r. do 10 dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w przypadku zwłoki w płatności każdego świadczenia;

– zasądził od pozwanej spółki na rzecz powoda kwotę 3 587,23 zł z ustawowymi odsetkami od 01.07.2003 r. tytułem zwrotu kosztów leczenia choroby zawodowej.

Sąd Rejonowy przyjął dotychczasowy sposób wyliczenia renty, tj. w relacji do średniego wynagrodzenia w pozwanej spółce (x 1,04), z uwzględnieniem renty inwalidzkiej: $(3\ 216,18 \times 1,04 - 700,66) / 2 = 1\ 426$ zł. Ustalił ponadto, że należy brać pod uwagę tylko wynagrodzenie zasadnicze, ponieważ powód nie otrzymywał żadnych dodatków: brygadzystowskiego, za pracę w porze nocnej, w warunkach szkodliwych albo uciążliwych.

W kolejnej sprawie z powództwa Z. N. zapadł wyrok Sądu Rejonowego w Świebodzinie z 07.04.2006 r., sygn. akt IV P 1063/05, którym zasądzono od pozwanej spółki kwotę skapitalizowanej renty wyrównawczej i podwyższono rentę wyrównawczą. Sąd odrzucił też pozew w części dotyczącej zapłaty kwoty wynikającej z dodatków do wynagrodzenia. W pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Wyrokiem z 05.09.2006 r., sygn. akt IV Pa 187/06, wydanym wskutek apelacji obu stron, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zmienił zaskarżony wyrok z dnia 07.04.2006 r. w ten sposób, że powództwo oddalił.

W swoich rozważaniach Sąd Okręgowy stwierdził m.in., że ustalając wysokość renty na podstawie wysokości wynagrodzenia, należy przyjąć wynagrodzenie netto, po potrąceniu podatku dochodowego, ze składką na ubezpieczenia zdrowotne. Z ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, że renta przyznana powodowi dotychczas jest wyższa niż renta, obliczona według tego samego wzorca, lecz z zastosowaniem wynagrodzenia netto.

Wyrokiem z dnia 16.10.2020 r., sygn. akt IV P 16/18, Sąd Rejonowy w Świebodzinie oddalił kolejne powództwo Z. N. o podwyższenie renty wyrównawczej i powództwo wzajemne spółki.

Żądanie podwyższenia renty wyrównawczej dotyczyło okresu od marca 2015 r. do lutego 2018 r. i zasądzenia za ten okres skapitalizowanej renty wyrównawczej oraz podwyższenia renty wyrównawczej od marca 2018 r., płatnej do 10-tego dnia każdego miesiąca.

Wyrokiem z 17.02.2021 r., sygn. akt IV Pa 86/20, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił apelację powoda od wyroku z 16.10.2020 r.

Ponownie Sąd Okręgowy przyjął, że w momencie zakończenia umowy o pracę z pozwaną, wynagrodzenie powoda wynosiło równowartość 104 % średniego zasadniczego wynagrodzenia u pozwanej. Wysokość takiego wynagrodzenia stanowi więc miarodajny standard zarobków, wobec których należy miarkować wysokość należnej powodowi renty wyrównawczej. Analogicznie należało więc przyjąć powyższy miernik w stosunku do zarobków w latach, których dotyczyło powództwo (lata 2015-2018 i podwyższenie na przyszłość).

Według Sądu Okręgowego, zasadnie sąd I instancji przyjął w swoich obliczeniach kwotę wynagrodzenia netto jako dochód, który realnie przysługiwałby powodowi, gdyby jego zatrudnienie nie ustało.

Średnie wynagrodzenie netto w spółce wyniosło: 3 678,68 zł w 2016 r., 3 720,04 zł w 2017 r., 3 750,90 zł w 2018 r.

Wysokość należnej renty wyrównawczej, która jest świadczeniem o charakterze uzupełniającym, ustalonej przez Sąd Rejonowy, byłaby niższa niż wysokość renty już prawomocnie zasądzonej na rzecz powoda, a tym bardziej niższa niż ta, której żądał w omawianym postępowaniu.

okoliczności niesporne, ustalone na podstawie wyroków z uzasadnieniami, k. 36-42, 158-163

Decyzją z 08.11.2021 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. przyznał Z. N. emeryturę od (...) r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego.

Wyliczona kwota emerytury wyniosła 2 907,72 zł.

Od 01.01.2022 r. obliczona emerytura brutto wynosi 3 679,64 zł, a wysokość świadczenia do wypłaty 3 051,47 zł miesięcznie.

Decyzją z tego samego dnia, znak: (...), organ rentowy ustalił wysokość świadczeń Z. N. wypłacanych w zbiegu od (...) r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego.

Według tej decyzji renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową przysługuje na stałe i w wysokości 50 % wynosi od 01.10.2021 r. 771,92zł.

Pozwany (powód wzajemny) Z. N. od 1995 r. do tej pory współpracuje ze swoją żoną przy prowadzeniu przez nią działalności gospodarczej. Żona pozwanego rozpoczęła prowadzenie działalności po tym, jak została zwolniona z pracy w powodowej spółce.

W trakcie prowadzenia działalności była również zatrudniona w ramach stosunku pracy na pełen etat w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska do czasu uzyskania świadczeń emerytalnych. Aktualnie żona pozwanego również osobiście uczestniczy w wykonywaniu działalności gospodarczej.

Działalność jest prowadzona w miejscu zamieszkania małżonków, którzy prowadzą wspólne gospodarstwo domowe i pozostają w ustroju majątkowej wspólności małżeńskiej.

Przedmiot tej działalności jest związany z wyuczonym zawodem pozwanego i jego żony, którzy są chemikami. W jej zakres wchodzi handel sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi łącznie z transportem do klienta, jak i usługi, polegające min. na tłumaczeniu instrukcji obsługi.

Pozwany uzupełnia się z żoną przy prowadzeniu działalności. Nie zatrudniają pracowników, nie korzystają z usług biura rachunkowego.

Do zadań pozwanego w związku z działalnością jego żony należą kwestie organizacyjne, prowadzenie księgowości oraz kontakty z klientami. Pozwany osobiście zajmuje się tłumaczeniami z języków obcych.

Był okres, kiedy żona pozwanego, jako płatnik składek, zgłosiła go do ubezpieczeń społecznych jako osobę współpracującą przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

W ostatnich latach nie miała jednak obowiązku opłacania składek za męża z tego tytułu, więc nie podlegał on zgłoszeniu.

Działalność gospodarcza żony pozwanego w ostatnich latach wygenerowała przychód w wysokości:

- w 2019 r. – 2 226,39 zł;
- w 2020 r. – 2 034,53 zł;
- w 2021 r. – 2 258,77 zł;
- w 2022 r. (do maja) – 3 073,96 zł.

Po 21.09.2000 r. pozwany (powód wzajemny) korzystał z leczenia szpitalnego w okresach:

- od 6.08.2003 r. do 11.08.2003 r. – zabieg: (...)
- od 31.03.2008 r. do 6.04.2008 r. – zabieg: (...)
- od 6.01.2014 r. do 10.01.2014 r. – obustronne usunięcie rozległych zmian polipowatych z przewodów nosowych wspólnych, z zatok sitowych przednich i tylnych, szczękowych klinowych (stwierdzono duży ubytek w tylnej części przegrody).

W oparciu o wyżej ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo spółki (...) okazało się zasadne w całości.

W zakresie powództwa wzajemnego Z. N., pozew podlegał odrzuceniu w części dotyczącej zmiany wysokości renty wyrównawczej za okres od 1.12.2018 r. do 28.02.2021 r. oraz oddaleniu w pozostałej części.

Sąd Okręgowy stwierdził, że jeżeli chodzi o ustalony stan faktyczny, bezsporne były następujące fakty:

- stwierdzona u Z. N. choroba zawodowa;

– przebieg i rezultat postępowań sądowych w poprzednich sprawach pomiędzy stronami, w tym przede wszystkim wysokość zasądzonej na rzecz pozwanego (powoda wzajemnego) renty wyrównawczej, jak i rozstrzygnięcia w przedmiocie zadośćuczynienia;

– pobieranie przez Z. N. renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową, uzyskanie przez niego prawa do emerytury od 01.10.2021 r., wysokość świadczeń w zbiegu.

Sąd Okręgowy stwierdził, że od 1995 r. do chwili obecnej pozwany w pełni współpracuje przy wykonywaniu działalności gospodarczej swojej żony, czyni to osobiście i aktywnie, a jak pokazują zeznania samego pozwanego, przez lata jego udział w prowadzeniu przedsiębiorstwa żony był nawet większy niż jej osobisty wkład, skoro była ona zatrudniona równocześnie na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy.

Tym samym pozwany, mimo ustalonej choroby zawodowej, zachował zdolność do zarobkowania – na co wskazywał już Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w wyroku z dnia 06.03.2000 r., w sprawie o sygn. akt IV P 89/97 – a jak pokazał upływ czasu, zdolność tą wykorzystywał i wykorzystuje w pełni, również w wyuczonym zawodzie, bo przedmiot działalności przedsiębiorstwa żony pozostaje z nim w związku.

Następnie odnosząc się do żądania uchylecia obowiązku zapłaty renty, Sąd Okręgowy wskazał, że Z. N. był uprawniony do renty o której mowa w art. 444 § 2 k.c. Jak stanowi natomiast art. 907 § 2 k.c., jeżeli obowiązek płacenia renty wynika z ustawy, każda ze stron może w razie zmiany stosunków żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby wysokość renty i czas jej trwania były ustalone w orzeczeniu sądowym lub w umowie.

Data graniczną, wskazaną przez spółkę, jako data zmiany stosunków, jest dzień uzyskania przez Z. N. prawa do emerytury (01.10.2021 r.).

W ocenie Sądu Okręgowego z dniem nabycia przez pozwanego prawa do świadczenia emerytalnego nastąpiła istotna zmiana stosunków, uzasadniająca uchylecie obowiązku zapłaty renty wyrównawczej z tytułu choroby zawodowej. Stało się jednak tak nie tylko dlatego, że pozwany uzyskał emeryturę, ale przesądzają o tym przede wszystkim okoliczności dotyczące pozwanego, w jakich świadczenie to jest pobierane. Renta wyrównawcza jest wyłącznie świadczeniem uzupełniającym w stosunku do świadczeń z ubezpieczeń społecznych w związku z chorobą zawodową.

Od 1.10.2021 r. w sprawie zaistniała natomiast taka sytuacja, że pozwany ma prawo do pełnej emerytury i jednocześnie zachował uprawnienie do renty zawodowej z ubezpieczenia wypadkowego. Ta renta zawodowa ma znaczenie kompensacyjne i odszkodowawcze, o charakterze w istocie ryczałtowym, oderwanym od bieżących możliwości zarobkowych uprawnionego. Jako wypłacana w zbiegu z emeryturą, właśnie ze względu na osiągnięcie wieku tzw. „poprodukcyjnego”, zgodnie z ustawowymi zasadami została pomniejszona do 50 %. Osiągnięcie tego wieku przez pozwanego, zmieniło więc sytuację o tyle, że odpadła przesłanka wypłaty przez powoda świadczenia wyrównawczego w postaci szkody przejawiającej się w częściowej utracie możliwości zarobkowania.

Dodatkowo pozwany zachował w istotnym stopniu zdolność zarobkowania, niezależnie od wieku i stanu zdrowia, w tym generowanego chorobą zawodową i co ważne, zdolność tą wykorzystuje w dalszym ciągu i to w wyuczonym zawodzie, tyle że nie w branży wytwórczej, a handlowej i usługowej.

Podsumowując Sąd Okręgowy stwierdził, że to właśnie wykorzystywana przez pozwanego zachowana zdolność do zarobkowania – obok uzyskania prawa do emerytury i przy zachowaniu prawa do renty zawodowej – są faktami stanowiącymi zmianę stosunków w rozumieniu art. 907 § 2 k.c., uzasadniająca ustanie zobowiązania spółki do wypłacania renty uzupełniającej.

W niniejszej sprawie okazało się, że pozwany (powód wzajemny) zachował zdolność do realnego wykonywania działalności gospodarczej (formalnie prowadzonej przez jego żonę) i uzyskiwania z tego tytułu zarobków. W ramach tej działalności zajmuje się nie tylko organizacją, księgowością i kontaktem z klientami, ale też świadczy usługi.

Wykonuje zatem prace różnego rodzaju, prowadząc sprzedaż sprzętu laboratoryjnego i odczynników chemicznych. Skoro działalność ta jest w stanie generować i generuje dochody, to świadczy to o zachowaniu przez pozwanego (powoda wzajemnego) zdolności do zarobkowania i to nie tylko teoretycznej, ale jak najbardziej rzeczywistej w obecnych realiach – i tych życiowych pozwanego (powoda wzajemnego) i tych ogólnych, rynkowych.

Sąd Okręgowy analizując łącznie fakt zachowania i wykorzystywania przez pozwanego (powoda wzajemnego) możliwości zarobkowania oraz nabycie prawa do świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego, nie ma wątpliwości, że zachowane prawo do świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego ostatecznie kompensuje pozwanemu (powodowi wzajemnemu) wszelką szkodę, naprawianą dotychczas przez zasądzoną rentę wyrównawczą, która to szkoda z założenia i tak jest mniejsza po dniu 1.10.2021 r., na skutek tylko uzyskania wieku emerytalnego, który ze swej istoty zakłada obniżenie potencjału aktywności zawodowej.

Z tych względów, na podstawie art. 907 § 2 k.c. w zw. z art. 300 k.p., Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie I. sentencji wyroku.

Odnosząc się do żądania wzajemnego podwyższenia i zasądzenie skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 01.12.2018 r. do 28.02.2021 r. Sąd Okręgowy wskazał, że pozew wzajemny w tym zakresie podlega odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Sprawa o podwyższenie renty wyrównawczej między tymi samymi stronami za okres od 01.12.2018 r. została już prawomocnie osądzona wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z dnia 16.10.2020 r., sygn. akt IV P 16/18, od którego apelację oddalił Sąd Okręgowy w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 17.02.2021 r., sygn. akt IV Pa 86/20.

Za datę krańcową powagi rzeczy osądzonej wynikającej ze wskazanych wyżej orzeczeń uznano koniec lutego 2021 r., mając na względzie datę prawomocności wyroku Sądu Okręgowego oraz przyjęty termin płatności i okres rozliczeniowy dla renty wyrównawczej. Teoretycznie bowiem – wykazując zmianę stosunków – powód wzajemny mógł ponownie wytoczyć powództwo o zmianę wysokości świadczenia za okres najwcześniej od marca 2021 r.

Zaznaczyć trzeba, że ponownie żądając w niniejszej sprawie podwyższenia renty wyrównawczej za okres od grudnia 2018 r. do końca lutego 2021 r., powód wzajemny nie wskazał żadnych nowych okoliczności mających świadczyć o zmianie stosunków, a ciągle odnosił się do kwestii przesądzonych już powołanymi wyżej orzeczeniami, a mianowicie metodyki wyliczenia renty wyrównawczej przyjętej przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 21.09.2000 r., sygn. akt III APa 52/00, skupiając się na wykładni pojęcia „średnie wynagrodzenie”.

Wobec powyższego, bez znaczenia dla sprawy pozostały wnioski dowodowe powoda wzajemnego, mające wykazać wysokość zarobków uzyskiwanych w spółce (...), stąd postanowiono o ich pominięciu.

W konsekwencji Sąd Okręgowy na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. orzekł jak w punkcie II. sentencji wyroku.

Odnosząc się do żądania wzajemnego podwyższenia renty wyrównawczej za okres od 01.03.2021 r., Sąd Okręgowy wskazał, że mając na uwadze treść i uzasadnienie rozstrzygnięcia z punktu I. sentencji wyroku jaki zapadł w niniejszej sprawie, odrębnego wyjaśnienia wymaga jedynie zasadność żądania pozwu wzajemnego co do renty wyrównawczej wyłącznie za okres od 1.03.2021 r. do 30.09.2021 r. Skoro bowiem uznano, że zachodzą przesłanki do uchylenia obowiązku zapłaty tego świadczenia za czas od 1.10.2021r., to tym bardziej nie ma podstaw do jego podwyższenia za ten okres.

Odnosząc się do żądania podwyższenia renty od 1.03.2021 r. do 30.09.2021 r. powód wzajemny w zasadzie też nie sprecyzował na czym miała polegać zmiana stosunków uzasadniająca zmianę świadczenia, natomiast podnosił zagadnienie dotyczące rozumienia pojęcia „średnie wynagrodzenie” wskazane przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 21.09.2000 r.

Skoro jednak przytoczył przy okazji twierdzenia o zmianie wysokości wynagrodzeń w spółce i dane dotyczące inflacji założono, że to są właśnie wykładniki obrazujące zmianę stosunków. Jednakże w ocenie Sądu Okręgowego zarówno wzrost wskaźnika inflacji, jak i nawet ewentualny wzrost wysokości wynagrodzeń w spółce, nie uzasadniają uwzględnienia powództwa w tej części oraz w oczekiwanej przez powoda wzajemnego wysokości i to nie tylko dlatego, że jedynie wartość wynagrodzenia netto oddaje dochód, który realnie przysługiwałby powodowi, gdyby jego zatrudnienie nie ustało.

Niezależnie jednak od tego, poczynione w niniejszym postępowaniu ustalenia co do zakresu zachowanej i w tym zakresie wykorzystywanej przez powoda wzajemnego zdolności zarobkowania i to w wyuczonym zawodzie – również w tym spornym okresie – pozwalają stwierdzić, że przy otrzymywanej przez powoda wzajemnego rencie zawodowej z ubezpieczenia społecznego w kwocie 1543,84 zł., kwota miesięcznej renty wyrównawczej w wysokości 1 426 zł., w całości, a nawet z naddatkiem rekompensuje utraconą na skutek stwierdzonej choroby zawodowej zdolność zarobkowania.

Z tego względu, na podstawie art. 907 § 2 k.c. w zw. z art. 300 k.p., orzeczono co do żądania wzajemnego podwyższenia renty wyrównawczej za okres od 01.03.2021 r., jak w punkcie III. sentencji wyroku.

Odnosząc się do żądania powoda wzajemnego zapłaty kwoty 5000 zł tytułem zadośćuczynienia, Sąd Okręgowy wskazał w pierwszej kolejności, że sprawa o zadośćuczynienie za cierpienia związane z chorobą zawodową została już prawomocnie rozstrzygnięta wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21.09.2000 r. (oddalenie powództwa w tym zakresie).

To rozstrzygnięcie nie zamykało jednak powodowi wzajemnemu drogi dla ponownego wytoczenia powództwa o zadośćuczynienie, gdyby rozmiar krzywdy związanej z chorobą zawodową w wyniku wystąpienia dalszych skutków, nieznanych w dniu orzekania, a pozostających w normalnym związku przyczynowym z tą chorobą, uległ zmianie.

W niniejszym postępowaniu powód wzajemny, poza własnymi twierdzeniami co do skutków choroby zawodowej, wbrew ciężącemu na nim z mocy art. 6 k.c. obowiązkowi, nie wykazał nowej krzywdy, której nie można było przewidzieć w ramach podstawy poprzedniego sporu. Jego inicjatyw dowodowa w tym zakresie ograniczyła się do przedłożenia trzech, nieznanych na dzień poprzedniego orzekania o zadośćuczynieniu dokumentów w postaci kart informacyjnych leczenia szpitalnego, obejmujących okresy od 6.08.2003 r. do 11.08.2003 r., od 31.03.2008 r. do 6.04.2008 r. i od 6.01.2014 r. do 10.01.2014 r. Nie został natomiast wykazany nawet związek przyczynowy dolegliwości leczonych w ramach tych pobytów szpitalnych ze stwierdzoną u powoda wzajemnego chorobą zawodową – astmą oskrzelową, nie wspominając o wykazaniu rozmiaru nowej krzywdy.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p., Sąd Okręgowy orzekł co do żądania wzajemnego zapłaty zadośćuczynienia jak w punkcie III. sentencji wyroku.

O kosztach procesu w punkcie IV. sentencji wyroku postanowiono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., mając na względzie okoliczność, że spółka wygrała sprawę z pozwu własnego i powództwa wzajemnego w całości. Zwrot kosztów procesu obejmuje opłatę od pozwu wniesionego przez spółkę (1000 zł.) oraz koszty zastępstwa procesowego 4500 zł łącznie, z zastosowaniem stawek z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku, w całości, złożył pozwany (powód wzajemny), zarzucając naruszenie art. 227 k.p.c. poprzez „pozostawienie bez rozpatrzenia przez Sąd wniosku dowodowego o zobowiązanie powoda do dostarczenia średnich wynagrodzeń wszystkich pracowników R. (...) za okres objęty procesem”, a także naruszenie art. 907 §2 k.c. poprzez uznanie, że powód udowodnił, że zaszła zmiana stosunków uzasadniająca uchylenie obowiązku wypłacania pozwanemu renty wyrównawczej przez powoda, zaś pozwany nie udowodnił, że zaistniała zmiana stosunków uzasadniająca podwyższenie renty.

W oparciu o powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa i uwzględnienie powództwa wzajemnego oraz zwrot kosztów procesu, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, nadto zasądzenie na swoją rzecz od powoda zwrotu kosztów postępowania odwoławczego jak również uwzględnienie wniosku dowodowego o zobowiązanie powoda do dostarczenia średnich rocznych wynagrodzeń brutto wszystkich pracowników powoda za okres objęty procesem od grudnia 2018r. do grudnia 2021r.

W odpowiedzi na apelację powód (pozwany wzajemny) wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Po przeprowadzonej kontroli instancyjnej zaskarżonego wyroku, Sąd Odwoławczy podzielił zarówno ustalenia faktyczne, jak też wywody prawne poczynione przez Sąd I instancji i przyjął je za własne, uznając tym samym zarzuty apelacji za pozbawione uzasadnionych podstaw.

Należało zatem odnieść się w pierwszej kolejności do zarzutów dotyczących prawidłowości przeprowadzonego przez Sąd I instancji postępowania dowodowego. Tylko bowiem prawidłowo ustalony stan faktyczny, będący wynikiem prawidłowo przeprowadzonego postępowania dowodowego, daje podstawę do kontroli poprawności zastosowania prawa materialnego.

Wbrew zarzutom apelującego Sąd Okręgowy dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny uznaje za własne. Prawidłowe ustalenia faktyczne są konsekwencją dokonania przez Sąd I instancji poprawnej oceny dowodów, bez naruszenia reguły wynikającej z art. 233 § 1 k.p.c., stały się nadto podstawą dokonania właściwych co do zasady rozważań prawnych. Rozważania Sądu Okręgowego są wszechstronne i należyście osadzone zarówno w materiale dowodowym sprawy, jak i w przepisach prawa, zaś Sąd Apelacyjny w pełni je podziela.

Nie jest trafny zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o zobowiązanie powoda (pozwanego wzajemnego) do dostarczenia średnich wynagrodzeń wszystkich pracowników powoda za okres objęty procesem.

Zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie, nie jest więc uchybieniem procesowym pominięcie dalszych dowodów, gdy w świetle zebranego materiału okoliczności istotne stały się między stronami niesporne, a dalsze dowody miałyby jedynie służyć naświetleniu okoliczności towarzyszących, nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, albo zmierzałyby do wykazania okoliczności, które zostały udowodnione zgodnie z twierdzeniami strony. Fakt nieistotny dla rozstrzygnięcia to taki, którego wykazanie nie ma znaczenia ani dla udowodnienia podstawy faktycznej dochodzonego roszczenia, ani dla udowodnienia merytorycznych zarzutów podnoszonych w sprawie. Pominięcie dowodu może być uzasadnione, gdy ma on wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy lub w sytuacji, kiedy dowód zmierza jedynie do przedłużenia postępowania. Sąd nie jest obowiązany do uwzględniania kolejnych wniosków dowodowych strony tak długo, aż udowodni ona korzystną dla siebie tezę, i pomija je od momentu dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r. I CSK 327/22).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy trafnie pominął zatem powyższy wniosek dowodowy pozwanego (powoda wzajemnego), wskazując, że bez znaczenia dla sprawy pozostały wnioski dowodowe powoda wzajemnego, mające wykazać wysokość zarobków uzyskiwanych w spółce (...). Trafnie uznał Sąd I instancji, że sam tylko wzrost wskaźnika inflacji, jak i nawet ewentualny wzrost wysokości wynagrodzeń w spółce, nie uzasadniały uwzględnienia powództwa w oczekiwanej przez powoda wzajemnego wysokości. Należało mieć tutaj na uwadze przede wszystkim fakt, że pozwany (powód wzajemny) zachował zdolność zarobkowania. Zdolność do pracy pozwanego (powoda wzajemnego) jest jedynie ograniczona, nie zaś całkowicie wykluczona i zdolność tę pozwany wykorzystywał współpracując z żoną

przy prowadzeniu działalności gospodarczej, co zostało trafnie i wyczerpująco ustalone przez Sąd Okręgowy. Z tego względu – nawet gdyby podzielić argumentację pozwanego – to również podnoszona przez pozwanego okoliczność inflacji czy wzrostu wynagrodzeń w gospodarce przełożyć się powinna na wzrost możliwości zarobkowych pozwanego. Ponadto Sąd Okręgowy analizując fakt zachowania i wykorzystywania przez pozwanego możliwości zarobkowania, pobierania renty z ubezpieczenia wypadkowego oraz nabycie prawa do świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego, trafnie uznał, że zachowane prawo do świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego zrekompensowało pozwanemu szkodę, naprawianą dotychczas przez zasądzoną rentę wyrównawczą, która to szkoda i tak jest mniejsza po dniu 1.10.2021 r., na skutek nabycia emerytury i uzyskania wieku emerytalnego, który ze swej istoty zakłada obniżenie potencjału aktywności zawodowej. Z kolei rozważania pozwanego (powoda wzajemnego) co do wyższej wysokości emerytury, gdyby pozwany kontynuował pracę w przedsiębiorstwie powoda, są jedynie hipotetyczne, gdyż nie można przewidzieć wysokości jego zarobków i tego, czy faktycznie awansowałby w strukturze przedsiębiorstwa powoda.

Sąd Apelacyjny, uznając zarzuty naruszenia prawa procesowego w omawianym zakresie za chybione, poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne uznał za prawidłowe oraz zgodne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. W związku z tym przyjął je za własne i zarazem miarodajne do rozpoznania zarzutów naruszenia prawa materialnego. Nadto, w postępowaniu apelacyjnym zbadano okoliczności, których dotyczyły wnioski dowodowe oddalone w pierwszej instancji. W ocenie Sądu Apelacyjnego okoliczności te nie miały znaczenia dla wyrokowania w sprawie, w związku z czym je pominięto.

Nie zasługiwały na uwzględnienie pozostałe zarzuty wywiedzione w apelacji.

Apelujący zarzucał naruszenie przepisów prawa materialnego art. 907 § 2 k.c. poprzez uznanie, że powód udowodnił, że zaszła zmiana stosunków uzasadniająca uchylenie obowiązku wypłacania pozwanemu renty wyrównawczej przez powoda, zaś pozwany nie udowodnił, że zaistniała zmiana stosunków uzasadniająca podwyższenie renty. Pozwany (powód wzajemny) argumentował, że Sąd Okręgowy błędnie ocenił zmianę stosunków w myśl art. 907 § 2 k.c. uznając, że nastąpiła ona z dniem ukończenia 65 roku życia i uzyskania prawa do emerytury pobieranej w zbiegu ze świadczeniem rentowym pomniejszonym o połowę. Zdaniem apelującego zmiana ta wyrażała się jednak w faktycznym pomniejszeniu renty o połowę, jak również przyznaniu emerytury w niższej wysokości, aniżeli ta, którą mógłby wypracować jako sobą w pełni sprawna. Niezależnie od tego wskazywał, że uzyskania prawa do emerytury nie można uznać za zmianę stosunków w rozumieniu art. 907 § 2 k.c., gdyż dochód z tego świadczenia uzyskałby zarówno gdyby hipotetycznie szkody mu nie wyrządzono, jak i jako osoba poszkodowana. Pozwany zarzucał, że Sąd Okręgowy pominął, że stan jego zdrowia nie rokuje poprawy oraz fakt, że nadal jest osobą niepełnosprawną. Nadto argumentował, że Sąd Okręgowy błędnie ustalił, że współpracując w prowadzeniu działalności gospodarczej jego żony, ma możliwość pracy w swoim zawodzie, tym bardziej, że współpracę tę rozpoczął w 1995r. Nadto argumentował, że Sąd I instancji nie dokonał oceny jego możliwości zarobkowych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego tak sprecyzowane zarzuty nie są zasadne.

W pierwszej kolejności Sąd II instancji odniósł się do oceny naruszenia art. 907 § 2 k.c. w kontekście tego, czy zaistniała zmiana stosunków uzasadniająca uchylenie obowiązku powoda (pozwanego wzajemnego) zapłaty pozwanemu (powodowi wzajemnemu) renty wyrównawczej zasądzonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 września 2000 r. (sygn. akt III APa 52/00), podwyższonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z dnia 2 lipca 2003 r. (sygn. akt IV P 430/03).

Punktem wyjścia do poczynienia rozważań w tym zakresie jest wskazanie, że podstawę przyznania powodowi renty uzupełniającej z tytułu choroby zawodowej stanowił art. 444 § 2 k.c., zgodnie z którym świadczenie to przysługuje między innymi wówczas, gdy w następstwie deliktowego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia poszkodowany utracił w całości lub w części zdolność do pracy zarobkowej. Przepis ten nie określa zakresu szkody podlegającej naprawieniu, natomiast kwestię tę reguluje art. 361 § 2 k.c., ustanawiający zasadę pełnego odszkodowania. Stosownie do tego przepisu, naprawienie szkody (w granicach normalnego następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła) obejmuje straty, które poszkodowany poniósł (*damnum emergens*) oraz korzyści, które mógłby

osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono (lucrum cessans) - (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2002 r., I CKN 132/01, LEX nr 53144).

Wysokość tego świadczenia odpowiada różnicy między hipotetycznymi a realnymi dochodami poszkodowanego. Jej ustalenie wymaga zatem porównania potencjalnego położenia, w jakim znalazłby się poszkodowany, gdyby nie dotknęły go skutki zdrowotne zdarzenia, z tą sytuacją, która jest jego udziałem w konsekwencji zaistniałego czynu niedozwolonego. Użycie w art. 444 § 2 k.c. określenia "odpowiedniej renty" oznacza, że renta ma rekompensować faktyczną utratę możliwości zarobkowych. Odszkodowanie nie może przewyższyć wysokości szkody i jest ekwiwalentem rzeczywistej straty majątkowej, ustalonej metodą różnicy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2009 r., V CSK 432/08, LEX nr 619673 i tam powołane orzecznictwo).

W przypadku utraty zdolności do pracy zgodnej z kwalifikacjami, przy zachowaniu zdolności do pracy niewymagającej pełnej sprawności (częściowej niezdolności do pracy), rentę zasądza się w wysokości różnicy między zarobkami uzyskiwanymi na dotychczasowym stanowisku poszkodowanego a jego rentą z ubezpieczenia społecznego, przy uwzględnieniu wynagrodzenia, jakie poszkodowany może uzyskać, wykorzystując ograniczoną zdolność do pracy. Renta uzupełniająca nie obejmuje zatem zarobków, które poszkodowany może uzyskać dzięki wykorzystaniu ograniczonej zdolności do pracy, ponieważ wówczas wyrównaniu podlegałaby szkoda, która nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z wypadkiem przy pracy. Poszkodowany obowiązany jest wykorzystywać zachowaną zdolność do zarabkowania, jeżeli utracił tę zdolność tylko częściowo. Cięży na nim obowiązek minimalizowania szkody w granicach swoich możliwości. Dlatego przy ustalaniu renty należy uwzględnić wysokość potencjalnych zarobków, które mógłby on uzyskać, gdyby podjął zarabkowanie w rozmiarze wytyczonym przez ograniczone możliwości (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 marca 1965 r., II PR 50/65, OSNCP 1965 nr 11, poz. 195 oraz z dnia 21 maja 2009 r., V CSK 432/08, LEX nr 619673 i powołane tam orzecznictwo). Obowiązany jest do wykorzystania uszczuplonej zdolności do pracy, wykazać aktywność w jej poszukiwaniu, nie uchylać się od podejmowania oferowanego mu zatrudnienia. Wynika stąd konieczność dostosowania się poszkodowanego do zmienionych warunków życiowych (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 682/98, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 627; z dnia 4 lipca 2002 r., I CKN 837/00, LEX nr 56891; z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 710/04, LEX nr 183607; z dnia 4 października 2007 r., I PK 125/07, LEX nr 447246; z dnia 12 lutego 2009 r., I PK 170/08, LEX nr 724998; z dnia 20 stycznia 2011 r., I PK 150/10; z dnia 27 stycznia 2011 r., I PK 165/10, LEX nr 786797; z dnia 26 marca 2015 r., II PK 116/14, LEX nr 1678072; z dnia 6 lipca 2016 r., II PK 177/15, OSNP 2018 nr 1, poz. 2 i z dnia 5 października 2017 r., I PK 282/16, LEX nr 2426569).

W przypadku utraty zdolności do wykonywania jakiegokolwiek pracy (całkowitej niezdolności do pracy) rentę przyznaje się w wysokości zarobków, jakie poszkodowany uzyskałby, gdyby był zdolny do pracy. Natomiast w przypadku utraty zdolności do pracy zgodnej z kwalifikacjami, przy zachowaniu zdolności do pracy niewymagającej pełnej sprawności (częściowej niezdolności do pracy), rentę przyznaje się w wysokości różnicy między zarobkami uzyskiwanymi na dotychczasowym stanowisku a zarobkami, jakie poszkodowany może uzyskać, wykorzystując ograniczoną zdolność do pracy. Zasady te mają zastosowanie również do renty wyrównawczej, jeżeli renta z ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych nie wyrównuje w całości utraconych przez pracownika zarobków.

W przypadku częściowej niezdolności do pracy ograniczone możliwości zarobkowe uwzględnia się niezależnie od tego, czy poszkodowany z nich korzysta, czy też nie. Nie są także istotne przyczyny, dla których nie podejmuje on zatrudnienia, mogą to być przyczyny od niego niezależne, jeżeli nie leżą po stronie sprawcy szkody (por. wyrok SN z 17 maja 2007 r., I UK 350/06). Z kolei w wyroku z 5.9.2001 r., II UKN 534/00 (OSNP Nr 11/2003, poz. 274) Sąd Najwyższy stwierdził, że podstawę ustalenia wysokości renty wyrównawczej, jeżeli wypadek przy pracy nie spowodował całkowitej niezdolności do pracy, a jedynie ograniczenie możliwości zarobkowych pracownika, stanowi wysokość spodziewanego wynagrodzenia, pomniejszonego o wynagrodzenie, które pracownik może uzyskać, wykorzystując ograniczoną zdolność do pracy, bez względu na aktualną sytuację na rynku pracy.

Ustalony wyrokiem sądowym w myśl powyższych zasad i w tak określonych granicach obowiązek zapłaty renty uzupełniającej może jednak ulec zmianie w trybie art. 907 § 2 k.c., zgodnie z którym, jeżeli obowiązek płacenia renty

wynika z ustawy, każda z stron może w razie zmiany stosunków żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby wysokość i czas jej trwania były ustalone w orzeczeniu sądowym lub umowie stron.

Zmiana renty dopuszczalna jest nie tylko na przyszłość, ale również za okres poprzedzający wytoczenie powództwa na podstawie tego przepisu, jednakże okres ten nie może sięgać poza datę, w której nastąpiła zmiana stosunków, poza termin przedawnienia zaległych świadczeń okresowych (art. 118 zdanie drugie k.c.) oraz poza datę orzeczenia lub ugody, w których została określona renta, mająca podlegać zmianie w wyniku uwzględnienia powództwa (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 1972 r., II PR 26/72, OSPiKA 1972 nr 11, poz. 211; z dnia 3 marca 1972 r., II PR 423/71, OSPiKA 1973 nr 2, poz. 30 i z dnia 19 stycznia 1972 r., II PR 406/71, OSNCP 1972 nr 7-8, poz. 139).

Zmiana stosunków w rozumieniu art. 907 § 2 k.c. musi być istotna i taka, której sąd w wyroku lub strony ugody nie przewidziały albo nawet przewidziały, lecz inaczej, o inne treści. Pojęcie stosunków jest ujęte w sposób ogólny i dlatego nie pozwala na wyłączenie z nich wszelkich okoliczności, od których zależy wysokość i czas trwania renty odszkodowawczej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1972 r., II PR 48/72, OSNCP 1972 nr 9, poz. 171).

Wytoczenie powództwa z art. 907 § 2 k.c. uzasadnione jest między innymi zmianą dochodów, przy czym przy rozpoznawaniu sprawy sąd jest obowiązany nie tylko uwzględnić tę zmianę, która w rozumieniu powoda zadecydowała o zgłoszeniu powództwa, lecz także wszystkie inne zmiany, jakie zaszły po wydaniu poprzedniego wyroku, mające wpływ na podwyższenie lub obniżenie renty, której aktualną wysokość sąd ma określić, jeżeli nie ma podstawy do wyłączenia tych zmian w stosunku do powoda (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1970 r., III PZP 36/70, OSNCP 1971 nr 5, poz. 82, z glosą A. Szpunara i W. Wanatowskiej, NP 1972 nr 3, s. 436 oraz wyrok z dnia 19 listopada 1971 r., II PR 338/71, OSNCP 1972 nr 5, poz. 93).

Roszczenie określone w art. 907 § 2 jest uzasadnione jedynie w razie zmiany stosunków. Pojęcie to jest bardzo ogólne, wymagające w każdej sprawie szczegółowego rozważenia wszystkich elementów sporu. Zmiana może dotyczyć sfery ekonomicznej lub sfery osobistej uprawnionego do renty bądź zobowiązanego z tego tytułu, a więc w szczególności stanu zdrowia czy możliwości zarobkowych uprawnionego, osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego, lub też zjawisk o charakterze obiektywnym, jak sytuacja na rynku pracy czy istotny spadek siły nabywczej pieniądza.

Ocena, czy nastąpiła zmiana stosunków, uzasadniająca żądanie modyfikacji wysokości lub czasu trwania renty, wymaga porównania stanu faktycznego ustalonego w chwili orzekania o zasądzeniu renty lub w dacie zawarcia ugody (sądowej lub pozasądowej) w tym przedmiocie oraz stanu z chwili, której dotyczy żądanie zmiany. O zmianie można bowiem mówić jedynie wówczas, gdy nastąpiła ona po wydaniu wyroku zasądzającego rentę lub po zawarciu umowy w tym przedmiocie (vide uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 października 1972 r. - zasada prawna, III PZP 25/72).

W przedmiotowej sprawie zaszła zmiana stosunków, o jakiej mowa w art. 907 § 2 k.c. Sąd Okręgowy trafnie uznał, że od 1.10.2021 r. pozwany ma prawo do pełnej emerytury i jednocześnie zachował uprawnienie do renty z ubezpieczenia wypadkowego wypłacanej w zbiegu z emeryturą w wysokości 50%. Od 01.01.2022 r. emerytura wynosi 3679,64 zł brutto, a wysokość świadczenia do wypłaty wynosi 3051,47 zł miesięcznie. Z kolei renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową przysługuje na stałe i od 01.10.2021 r. po obniżeniu do 50 % wynosi 771,92 zł.

Ponadto pozwany (powód wzajemny) zachował zdolność do wykonywania działalności gospodarczej i uzyskiwania z tego tytułu zarobków. W ramach tej działalności zajmuje się nie tylko organizacją, księgowością i kontaktem z klientami, ale też świadczy usługi. Wykonuje zatem prace różnego rodzaju, prowadząc sprzedaż sprzętu laboratoryjnego i odczynników chemicznych. W niniejszej sprawie wykorzystywana przez pozwanego zachowana zdolność do zarabkowania – obok uzyskania prawa do emerytury pobieranej w zbiegu z rentą - są faktami stanowiącymi zmianę stosunków w rozumieniu art. 907 § 2 k.c., uzasadniająca ustanie zobowiązania powoda do wypłacania renty uzupełniającej.

Nie są trafne także i dalsze zarzuty pozwanego, związane z tym, że w ocenie apelującego Sąd Okręgowy nietrafnie odrzucił pozew wniesiony przez Z. N..

Pozwany argumentował, że Sąd Okręgowy niesłusznie odrzucił jego pozew wzajemny, przy czym w odniesieniu do żądania podwyższenia reny wyrównawczej za okres od 1 grudnia 2018r. do 28 lutego 2021r. wskazywał, że Sąd I instancji błędnie uznał, że kwestia ta została już prawomocnie osądzona w sprawie IV P 16/18, zaś odnośnie do okresu od 1 marca 2021r. do 30 września 2021r., zdaniem pozwanego błędny jest argument, że nie przedstawił on dowodów na zmianę stosunków, w sytuacji, gdy dowodem na te okoliczności jest wzrost zarobków u powoda oraz zmniejszenie wysokości renty wypłacanej przez ZUS.

Sąd Apelacyjny odnosząc się do powyższego uznał zarzuty pozwanego za bezzasadne, w całości podzielając ustalenia Sądu I instancji. Podkreślić należy, że Sąd I instancji trafnie uznał, że pozew wzajemny w zakresie podwyższenia reny wyrównawczej za okres od 01.12.2018 r. do 28.02.2021 r. podlega odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż sprawa o podwyższenie reny wyrównawczej między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona wyrokiem Sądu Rejonowego w Świebodzinie z dnia 16.10.2020 r., sygn. akt IV P 16/18, od którego apelację oddalił Sąd Okręgowy w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 17.02.2021 r., sygn. akt IV Pa 86/20. Pozwany argumentował co prawda, że jego pozew w wyżej wymienionej sprawie dotyczył okresu od 1 marca 2015r. do 28 lutego 2018r., jednakże pominął, że w toku procesu Z. N. rozszerzył powództwo i domagał się podwyższenia reny wyrównawczej za okres od marca 2015r. do lutego 2018r. i zasądzenia skapitalizowanej reny wyrównawczej za ten okres, a także podwyższenia reny wyrównawczej za okres od marca 2018r. W związku z tym Sąd Okręgowy za datę końcową powagi rzeczy osądzonej wynikającej ze wskazanych wyżej orzeczeń trafnie uznał koniec lutego 2021 r., mając na względzie datę prawomocności wyroku Sądu Okręgowego oraz przyjęty termin płatności i okres rozliczeniowy dla reny wyrównawczej.

Wbrew zarzutom apelującego również oddalenie żądania pozwu wzajemnego co do reny wyrównawczej za okres od 1.03.2021r. do 30.09.2021r. jest prawidłowe i zostało w sposób należyty umotywowane. Trafne są bowiem ustalenia Sądu I instancji co do zakresu zachowanej i w tym zakresie wykorzystywanej przez powoda wzajemnego zdolności zarobkowania – również w tym spornym okresie – co pozwala uznać, że przy otrzymywanej przez powoda wzajemnego rencie z ubezpieczenia społecznego w kwocie 1543,84 zł., kwota miesięcznej reny wyrównawczej w wysokości 1426 zł., rekompensowała utraconą na skutek stwierdzonej choroby zawodowej zdolność zarobkowania. Z kolei co do okresu od 1.10.2021r. w zakresie żądania powoda wzajemnego o podwyższenie reny, to skoro zostały wykazane omówione wyżej przesłanki do uchylenia obowiązku zapłaty tego świadczenia z uwagi na art. 902 § 2 k.c. w zw. z art. 300 k.p., to tym bardziej nie było podstaw do jego podwyższenia za ten okres.

Zdaniem pozwanego Sąd Okręgowy błędnie ocenił także brak przesłanek do zasądzenia zadośćuczynienia, w sytuacji, gdy stan zdrowia pozwanego stale się pogarsza, w tym od 2000r. przeszedł trzy poważne operacje zatok, zaś dolegliwości te pozostają w związku ze stwierdzoną chorobą zawodową astmą oskrzelową.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe argumenty pozwanego nie są zasadne, zaś apelujący nie zakwestionował skutecznie poczynionych na tę okoliczność ustaleń Sądu Okręgowego. Istotne jest bowiem, że sprawa o zadośćuczynienie za krzywdę związaną z chorobą zawodową została już prawomocnie rozstrzygnięta wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21.09.2000 r., w sprawie III APa 52/00, gdzie oddalono powództwo o zadośćuczynienie, zaś pozwany (powód wzajemny) nie wykazał nowej krzywdy, której nie można było przewidzieć w ramach podstawy poprzedniego sporu. W szczególności nie został wykazany związek przyczynowy dolegliwości, na które powoływał się obecnie apelujący, ze stwierdzoną u powoda wzajemnego chorobą zawodową – astmą oskrzelową. Pozwany (powód wzajemny) powoływał w tym zakresie przede wszystkim na wymienioną dokumentację medyczną znajdującą się w aktach sprawy IV P 89/97 Sądu Okręgowego w Zielonej Górze, jednak istotne jest tutaj, że mimo, iż Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w sprawie tej początkowo zasądził zadośćuczynienie na rzecz Z. N., to jednak wyrokiem z 21.09.2000 r., sygn. akt III APa 52/00 Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo o zadośćuczynienie. Wyrok ten jest prawomocny. A zatem wskazwane przez powoda dokumenty medyczne znajdujące się w aktach sprawy IV P 89/97 były już przedmiotem oceny sądu w prawomocnie zakończonym postępowaniu o zadośćuczynienie. W sprawie III APa 52/00 w pisemnych

motywach wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że brak podstaw dla uznania zasadności roszczenia o zadośćuczynienie. Sąd Apelacyjny wywiódł, że zadośćuczynienie ma na celu zrekompensowanie doznanej krzywdy. Jego wysokość zależy od stopnia winy sprawcy szkody, następstw zawnionego działania, cierpień fizycznych i psychicznych pokrzywdzonego. Z. N. otrzymał jednorazowe odszkodowanie, które stanowi wystarczającą rekompensatę za krzywdę doznaną wskutek choroby zawodowej. Dodatkowa kwota z tego tytułu mogłaby być uzasadniona jedynie przy wysokim stopniu winy pracodawcy, co nie zostało wykazane w procesie oraz rozmiarze poniesionej krzywdy co należy odnieść co do skutków choroby zawodowej.

Pozwany powołując art. 102 k.p.c. wskazywał także na przesłanki uzasadniające nieobciążanie go kosztami procesu.

Sąd Apelacyjny powołany zarzut uznał za nieuzasadniony. Zgodnie z art. 102 k.p.c. - w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W art. 102 k.p.c. ustawodawca odwołuje się do pojęcia "wypadków szczególnie uzasadnionych". Takie sformułowanie wprawdzie nie jest klauzulą generalną, jednak opiera się na zwrocie niedookreślonym, który może odsyłać również do argumentów natury aksjologicznej. Regulacja ta znajdzie zastosowanie w wyjątkowych sytuacjach, gdy z uwagi na okoliczności konkretnej sprawy, zastosowanie reguł ogólnych k.p.c. dotyczących zwrotu kosztu procesu byłoby nieuzasadnione. Rozstrzygnięcie na podstawie art. 102 k.p.c. ma zatem charakter dyskrecjonalny, kontrola instancyjna w tym zakresie jest ograniczona do sytuacji gdy zastosowanie wzmiankowanego przepisu nie zostało w ogóle uzasadnione bądź nastąpiło z rażącym naruszeniem reguł przewidzianych w tym przepisie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2013 r., III CZ 75/12).

Zastosowanie przepisu art. 102 k.p.c. zależy od swobodnej decyzji sądu meriti i związane jest z dyskrecjonalną władzą sędziowską (uznaniem sędziowskim). Judykatura jednoznacznie wypowiada się o wąskiej i wyjątkowej możliwości korygowania rozstrzygnięcia o zastosowaniu, bądź braku zastosowania art. 102 k.p.c. w ramach kontroli rozstrzygnięcia sądu. Podkreśla się, że tego typu rozstrzygnięcie może być podważone przez sąd wyższej instancji tylko wówczas, gdy jest rażąco niesprawiedliwe, a reguły sprawiedliwościowe oczywiście naruszone (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 października 2012 r., I CZ 66/12, z dnia 9 sierpnia 2012 r., V CZ 26/12, z dnia 23 maja 2012r., III CZ 25/12, z dnia 25 marca 2011 r., IV CZ 136/10).

W rozważanej sprawie Sąd Okręgowy uzasadnił przyczyny obciążenia pozwanego - jako strony przegrywającej sprawę - kosztami zastępstwa procesowego powoda, wskazując jako podstawę rozstrzygnięcia art. 98 § 1 i 3 k.p.c., natomiast Sąd Odwoławczy nie znalazł podstaw do skorygowania tego rozstrzygnięcia z uwagi na jego rażącą niesprawiedliwość. Zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. należy zatem uznać za nieuzasadniony.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny, uznając zarzuty apelującego za nieuzasadnione, na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił.

Sąd Apelacyjny na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. i art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. zasądził od pozwanego (powoda wzajemnego) Z. N. na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) (...) sp. z o.o. w C. kwotę 1015 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach procesu do dnia zapłaty tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, oddalając wnioski w pozostałym zakresie.

Okoliczności rozpoznawanej sprawy, w szczególności wysokość zasądzonych przez sąd pierwszej instancji kosztów postępowania, przemawiają za przyjęciem, że zaistniał wypadek szczególnie uzasadniony, umożliwiający zastosowanie w drugiej instancji art. 102 k.p.c. i odstąpienie od obciążania pozwanego (powoda wzajemnego) kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej – jednakże tylko w części.

Sąd Apelacyjny miał na uwadze z jednej strony okoliczności związane z bieżącą sytuacją materialną pozwanego, który ma własne dochody i zachował w części zdolności zarobkowe. Z drugiej strony sąd wziął pod uwagę wysokość kosztów, którymi pozwany został obciążony za postępowanie przed sądem pierwszej instancji (łącznie jest to kwota 5.500 zł) oraz okoliczność, że nakład pracy pełnomocnika strony przeciwnej w postępowaniu apelacyjnym był mniejszy

aniżeli przed sądem pierwszej. Sąd Apelacyjny nie znalazł natomiast podstaw do odstąpienia od obciążania pozwanego kosztami zastępstwa procesowego – w całości. Sąd Apelacyjny podzielił tutaj argumentację zawartą w odpowiedzi na apelację, a przede wszystkim to, że pozwany osiąga stałe comiesięczne dochody i zachował w części zdolności zarobkowe.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe okoliczności rozpatrywane łącznie skutkowały ustaleniem, że należało odstąpić od obciążania pozwanego kosztami zastępstwa procesowego strony powodowej – w połowie, tj. powyżej kwoty 1.015 zł. Wysokość stawki obliczono na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 9 ust. 1 pkt 5 i §10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. ze zm.).

Wiesława Stachowiak